

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

НОВИЙ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Реформа кримінального судочинства посідає одне із найважливіших місць у комплексі юстиційних реформ, тому що ця сфера законодавства є надзвичайно чутливою, оскільки пов'язана із обмеженнями прав та свобод громадянина, а тому потребує забезпечення чітких та дієвих кримінально-процесуальних гарантій захисту цих прав.

Чинний Кримінально-процесуальний кодекс України (далі – КПК України) введений в дію у 1961 році, побудований і в значній мірі відображає ідеологію та правові цінності, які не відповідають сучасним потребам суспільства та стандартам Ради Європи у сфері захисту прав людини і основоположних свобод.

Саме тому, однією з умов приєднання України до Ради Європи було зобов'язання прийняти новий КПК України, який гарантуватиме неухильне дотримання прав особи в ході досудового провадження та судового розгляду справи відповідно до вимог Конституції України та міжнародних договорів. Цього ж вимагає Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод з урахуванням її тлумачення Європейським судом з прав людини.

Рада Європи критикує чинний КПК України, зокрема через: надмірну авторитарність та забюрократизованість процесу, в якому судові засідання відіграє дуже обмежену роль; практично повну відсутність змагальності та усунення сторони захисту від участі у збиранні та фіксації доказів; відсутність ефективних гарантій належного судочинства; надмірність та у великій мірі нерегульованість повноважень прокуратури, яка головним чином відповідає за забезпечення законності, а не за проведення розслідування; відсутність судового контролю за діяльністю органів дізнання та слідчих; сильний інституційний тиск

щодо винесення обвинувального вироку та відсутність незалежності суддів; порушення демократичних стандартів щодо остаточності судового рішення та поваги до рішення суду.

Ключовим елементом системи кримінальної юстиції має бути новий КПК України, прийняття якого дозволить здійснити реформу кримінального судочинства в Україні, підвищити ефективність кримінального процесу, забезпечити неухильне дотримання його основного завдання – забезпечення здійснення кримінального переслідування осіб, винуватих у вчиненні злочину та недопущення притягнення до відповідальності невинуватих.

Основними новелами проекту Кримінально-процесуального кодексу України (далі – проект КПК України) в редакції від 31.03.2011 року є: концептуальна нова основа КПК України, нове бачення ролі прокуратури, органів досудового слідства та суду в кримінальному провадженні, новий порядок апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, регулювання питань міжнародного співробітництва у кримінальних справах та інші.

Однак, глибоке вивчення проекту КПК України дає нам можливість зазначити, що він містить низку недоліків, що негативно позначиться на виконанні завдань кримінально-процесуального судочинства.

Концептуальна основа проекту КПК України побудована на запозиченні та використанні основних положень англо-саксонської системи права та прецедентного права Сполучених Штатів Америки. У проекті майже не враховано вітчизняні та національні правові традиції, які склалися в Україні у сфері кримінальної юстиції.

Проект КПК України докорінно змінює існуючі в Україні концептуальні підходи в кримінальному процесі напрацьовані вітчизняними вченими та практиками, фактично об'єднує в собі норми кримінально-процесуального законодавства західноєвропейських держав та США. Положення проекту КПК України містять чимало нових, невідомих вітчизняному судочинству інституцій, правил та процедур, які в більшості своїй є характерними для змагального кримінального процесу.

Проект фактично закріплює такі властиві англосаксонській системі права положення, як суміщення в діяльності слідчого функцій досудового слідства та оперативно-розшукової діяльності, проведення негласних слідчих (розшукових) дій тощо.

Крім того, автори Проекту КПК України всупереч усталеним традиціям відмовились від поділу на Загальну та Особливу частини законопроекту, розмежування кримінального провадження на стадії.

В проекті КПК України відсутній інститут приводів та підстав до початку кримінального провадження, безпідставно не враховано таку форму розслідування, як дізнання, протокольна форма досудової підготовки матеріалів, які в практичній діяльності довели свою життєздатність.

До недоліків Проекту КПК України слід віднести відсутність інституту цивільного позову у кримінальній справі, що, без сумніву, ставить під загрозу інтереси громадян, юридичних осіб та держави, які зазнали майнової шкоди від злочину. Потреба введення його у кримінально-процесуальне провадження є очевидною.

Неможливо погодитися з запропонованою системою принципів кримінального судочинства. Також, спірним є вирішення питання у Проекті КПК України щодо правового регулювання судового контролю.

Як справедливо зазначається, така кардинальна зміна системи кримінального процесу в Україні не може бути запроваджена без здійснення фундаментальних наукових досліджень та врахування напрацювань провідних вітчизняних вчених у цій галузі (Корнієнко М.В. Проект кримінального процесуального кодексу України: змішана чи змагальна форма? // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2008. - № 4 (40). – С. 3-8).

Враховуючи значну кількість зауважень, вважаємо, що Проект КПК України потребує значного концептуального доопрацювання з метою узгодити його положення зі стандартами, які гарантуються міжнародними договорами, учасницею яких є Україна і не може бути прийнятий у запропонованому вигляді.